

Η τραγικότητα της Ηθικής της Δυνάμεως

Ορθοδοξία / Οικολογική Ηθική

Απόστολος Νικολαΐδης, Ομ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Πρόεδρος Ινστιτούτου «Άγιος Μάξιμος ο Γραικός»

Το ως άνω ερώτημα είναι πολύ παλαιό, τίθεται δε διαχρονικά, γιατί δείχνει ότι η δύναμη και η εξουσία δεν αποτελούν το ανώτατο αγαθό ούτε και ορίζουν το περιεχόμενο της ανθρώπινης ευτυχίας. Αποδεικνύεται δε ότι ούτε και στη φύση που η δύναμη συνιστά αδήριτο φυσικό νόμο, τα πράγματα είναι όπως θα τα περιμέναμε, να καθορίζει δηλαδή πάντοτε και παντού η δύναμη την πορεία των πραγμάτων. Πολύ περισσότερο δεν ισχύει αυτό στα ανθρώπινα πράγματα, αφού αυτά δεν ορίζονται πάντα με γνώμονα τη δύναμη αλλά και άλλες ανθρώπινες δεξιότητες, μεταξύ αυτών το λογικό, η εξυπνάδα, η πονηριά, ο ελιγμός, η ψυχολογία, κ. ά.

Ανατρέχουμε όμως πρώτα στο φυσικό κόσμο, όπως κάνουμε συνήθως, για να αποκτήσουμε φυσικές εμπειρίες. Σ' αυτό χρήσιμος βοηθός είναι και πάλι ο Αίσωπος:

Πρώτο επεισόδιο: *Κόκορας και γάιδαρος έβοσκαν μαζί μέχρι που ένα λιοντάρι επιτέθηκε στο γάιδαρο. Το έβαλε όμως στα πόδια όταν άκουσε το λάλημα του κόκορα που καθώς λέγεται πολύ το φοβάται. Ο γάιδαρος όμως νόμισε ότι εξαιτίας του έφυγε το λιοντάρι και άρχισε ως δυνατότερος πλέον να το κυνηγά. Όταν όμως έπαψε να ακούγεται ο κόκορας γύρισε το λιοντάρι και τον κατασπάραξε*

. Πεθαίνοντας ο γάιδαρος ακούστηκε να λέει: Πόσο ανόητος και αξιολύπητος είμαι! Αφού δεν κατάγομαι από πολεμιστές γονείς τί ήθελα και όρμησα στη μάχη;

Δεύτερο επεισόδιο: Ένα λιοντάρι παραπονιόταν στον Προμηθέα, γιατί αφού το έπλασε εύσωμο, δυνατό και ωραίο, με δυνατά σαγόνια και τεράστια δύναμη στα πόδια, και γενικά πιο δυνατό από όλα τα ζώα, το έκανε ώστε να φοβάται τον κόκορα. Και ο Προμηθέας του απάντησε: Γιατί με κατηγορείς άδικα; Η δειλία σου μπροστά στον κόκορα είναι δικό σου κατόρθωμα και όχι του δικού μου φτιαξίματος. Τότε το λιοντάρι άρχισε να θρηνολογεί και να κατηγορεί τον εαυτό του, θέλοντας ακόμη και να πεθάνει, μέχρι που συναντά έναν ελέφαντα, ο οποίος κουνούσε συνέχεια τα αυτιά του. Τί έχουν τα αυτιά σου και όλη την ώρα είναι ανήσυχα, τον ρωτάει. Και ο ελέφαντας, δείχνοντας το κουνούπι που πετούσε γύρω του, του απαντά: Βλέπεις αυτό το μικροσκοπικό ζώυφιο που ζουζουνίζει; Αν μπει στο αυτί μου θα πεθάνω. Τότε το λιοντάρι μονολογούσε και έλεγε: Γιατί να θέλω να πεθάνω αφού είμαι τόσο δυνατό και πιο ευτυχισμένο από τον ελέφαντα, όσο δυνατότερος είναι ο κόκορας από ένα κουνούπι;

Τρίτο επεισόδιο: Πλησιάζει ένα κουνούπι το λιοντάρι και του λέει: Δεν σε φοβάμαι γιατί δεν είσαι πιο δυνατό από μένα. Αν δεν με πιστεύεις δείξε μου τη δύναμή σου. Ότι ανοίγεις πληγές με τα νύχια σου και δαγκώνεις με τα κοφτερά δόντια σου; Δεν είναι και τίποτε σπουδαίο, αφού το ίδιο κάνουν και οι γυναίκες που τσακώνονται με τους άνδρες τους. Εγώ είμαι πιο δυνατός από σένα. Αν θέλεις παλεύουμε. Το κουνούπι, σαλπίζοντας έμπηξε το κεντρί του και δάγκωσε τα άτριχα μέρη του λιονταρίσιου σώματος με το λιοντάρι να ξεσχίζει το πρόσωπό του προσπαθώντας μάταια να το προστατέψει από τις επιθέσεις του κουνουπιού. Ωστόσο το κουνούπι δεν χάρηκε ούτε και γλέντησε για πολύ τη νίκη του, αφού

μπλέχτηκε σε λίγο στον ιστό μιας αράχνης. Τη στιγμή δε που εκείνη το κατασπάραζε ακούστηκε εκείνο θρηνούσε και απορούσε, πώς είναι δυνατόν να έχει νικήσει ένα λιοντάρι και να νικιέται από ένα ασήμαντο ζώο.

Τέταρτο επεισόδιο: Ένα λιοντάρι όταν γέρασε και δεν μπορούσε πλέον να εξασφαλίσει την τροφή του με τη δύναμή του, αποφάσισε να το κάνει με την πονηριά του. Πήγε σε μια σπηλιά και ξάπλωσε προσποιούμενο τον άρρωστο. Έτσι κατάφερνε να πιάνει και να τρώει όσα ζώα το επισκέπτονταν. Βλέποντας η αλεπού ότι κανένα από τα ζώα που έμπαιναν στη σπηλιά δεν έβγαινε έξω, δεν μπήκε μέσα για να το ρωτήσει για την υγεία του και να δείξει το ενδιαφέρον της αλλά το έκανε από την είσοδο της σπηλιάς, λέγοντας στο λιοντάρι, που τη ρώτησε. για ποιο λόγο δεν του εύχεται από κοντά: Θα έμπαινα, αν δεν έβλεπα μόνο τα ίχνη των ζώων που μπήκαν στη σπηλιά αλλά και όταν θα έβγαιναν.

Η ανθρώπινη ιστορία προφανώς και γράφεται κατά κανόνα από τους ισχυρούς με τους αδυνάτους να την προσυπογράφουν. Υπάρχουν όμως και οι εξαιρέσεις, όταν πρωταγωνιστές και δακτυλοδεικτούμενοι δεν είναι οι δυνατοί, αλλά οι αδύναμοι, έστω και αν με όρους δυνάμεως είναι οι νικημένοι. Κανείς για παράδειγμα δεν θυμάται τους Πέρσες αλλά τους τριακόσιους Σπαρτιάτες υπό τον Λεωνίδα που νικήθηκαν μεν στη μάχη, νίκησαν όμως στην ιστορική μνήμη. Κανείς δεν επαινεί

επίσης τον μεγαλόσωμο Γολιάθ αλλά τον μικρόσωμο Δαβίδ. Το ίδιο ισχύει και για τους επαναστάτες Έλληνες που κατάφεραν να εκδιώξουν τους πανίσχυρους Οθωμανούς, ή τους ανίσχυρους Έλληνες μαχητές που τα έβαλαν με τους πολυπληθείς Ιταλούς και σιδηρόφρακτους Γερμανούς.

Πέραν των λόγων που συμβάλλουν στην ως άνω ανατροπή των εμπειρικά καθιερωμένων ο βαθύτερος λόγος βρίσκεται αλλού. Η δύναμη και η εξουσία των όπλων και άλλων εργαλείων εξουσίας και η ασκούμενη βία, με τις γνωστές τραγικές ακολουθίες, δεν αποτελούν συστατικό στοιχείο της ανθρώπινης κατασκευής αλλά συνέπειες της πρώτης και καθοριστικής αμαρτίας. Οι όποιες δεσποτικές εσωτερικές δυνάμεις που έχουν δοθεί στον άνθρωπο δεν έχουν εξουσιαστικό, εξουθενωτικό του πλησίον χαρακτήρα, αλλά αποσκοπούν αφενός στον εσωτερικό έλεγχο, ιδιαίτερα μετά την πτώση, όταν κυριαρχεί η εσωτερική ακαταστασία, και αφετέρου στην καλλιέργεια τόσο της υπομονής, ιδιαίτερα όταν οι ισχυροί κατεξουσιάζουν και βασανίζουν τους λαούς, όσο και της άσκησης του πνεύματος της διακονίας και υπηρεσίας των πλησίον. Και όλο αυτό αντιστοιχεί στο λεγόμενο βασιλικό αξίωμα που διαθέτουν οι πάντες, δυνατοί και αδύνατοι.

Όσο για την Ηθική της Δυνάμεως, καθιερώθηκε κυρίως από τον φιλόσοφο Νίτσε στο όνομα του υπερανθρώπου, που γεννιέται μετά το θάνατο του Θεού ως βασικό προαπαιτούμενο για την θεοποίηση του ανθρώπου. Ηθικό είναι ό,τι επιβάλλεται και ανήθικο ό,τι μάχεται τη βία. Έτσι γεννιέται ο λεγόμενος Κοινωνικός Δαρβινισμός που, επεκτείνοντας τη θεωρία για τη φυσική επιλογή στη θεωρία για την κοινωνικού τύπου επιλογή, απαγορεύει την ύπαρξη αδυνάμων, αναπήρων και ανίκανων να προσφέρουν κοινωνικά, ενώ ευνοεί όσους είναι σε θέση να κυριαρχούν και να επιβάλλονται. Οι συνέπειες μιας τέτοιας Ηθικής έγιναν γνωστές κυρίως με την δραστηριοποίηση του Εθνικοσοσιαλισμού, και γενικά των φασικών ιδεολογιών και συστημάτων.

Βασικός αντίπαλος αυτής της Ηθικής είναι η Χριστιανική Ηθική, την οποία ο Νίτσε απέρριψε με κάθε ευκαιρία, χαρακτηρίζοντας την αγάπη, την υπομονή, την υποχωρητικότητα, την εγκράτεια, την συγχώρεση και όσες έννοιες αντιπαλεύουν την βία, την εκδίκηση και το μίσος, ως αδυναμίες και κακίες.

Ποια από τις δύο προτάσεις Ηθικής τελικά επικράτησε φανερώθηκε στην ιστορία. Η Ηθική της Δυνάμεως, τουλάχιστον σε επίπεδο πολιτικό και πολιτισμικό, διώχτηκε και διώκεται ως η μεγαλύτερη ιδεολογική και πολιτική απειλή, ενώ ο Χριστιανισμός συνεχίζει την δημιουργική ιστορική πορεία του, παρά τις ατυχείς στιγμές του, όταν και ο ίδιος σκόπιμα λησμόνησε την Ηθική της Αγάπης και υιοθέτησε την αρχή της δύναμης στο όνομα της επίδειξης της κοσμικής του δύναμης.

Όσα βίωσε η ανθρωπότητα κατά τις περασμένες δεκαετίες με την πολεμική στάση των ισχυρών χωρών της γης έναντι των ανίσχυρων και εμπερίστατων χωρών και λαών, αλλά και όσα εξέφρασαν τις αντιδράσεις των τελευταίων, αποτελούν πολιτισμικά πλήγματα και μαρτυρίες για το πού μπορεί να φτάσει ο άνθρωπος όταν σκέφτεται και συμπεριφέρεται χειρότερα και από τα κτήνη.

<https://bit.ly/3C7Mqo1>